

Al mitt unig

↓ ↓ ↓ ↓

ein nbn

↓ ↓ ↓ ↓

1010

↓ ↓ ↓ ↓

III
A 266

~~F. III. 26~~
EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

III A 266 VITEBERG.

SIGNAT. CLVCCCXIII.

^{d.}
Sum Just Sibery Linbeck:
Ruben Sany No. 69-8.

1

COLLATIO
ACTIONVM FO-
RENSIVM ATTICARVM
ET ROMANARVM
PRÆCIPVA-
RVM.

AVTORE
PHILIP. MELANTH.

DE COMEDENTI

DE FORTI.

EXIVIT CIBVS.

ET DULCEDO

VVITEBERGÆ

ANNO M. D. LIII.

COLLEGIUM

PHYSICORUM

ET MATHESICORUM

IN

AVTORUM

LIBRIS

DE

PHYSICA

MATHESICA

ET

MATHESICA

LIBRIS

DE

PHYSICA

MATHESICA

ERVDITIONE ET

VIRTUTE PRESTANTI IOA-
CHIMO MOLLER HAMBVR-
GENSI, DOCTORI IVRIS
AMICO SVO PHILIP.
MELANTH. S. D.

Na est Lex pre-
tipua rectrix ui-
cæ hominum,
quæ est æterna
sapientia in mē-
te diuina, et im-
mota iusticiæ regula, quam et in
hominum mentes Deus trans-
fudit, & lucem esse uoluit nobis
scum nascentem, & postea de
rupe Sinaide illustri testimonio
promulgauit, ut sciremus eam
uite normam uere diuinam esse.
Hac lege cum regi uitã Deus
A ñ uelis

uelit, quæ natura lucet in omni-
um mentibus, queri solet de Ma-
gistratum officio. Cum enim
Lex antea diuinitus lata sit, &
ferre alias dissentientes omnium
scelerum summum & atrocissi-
mum sit, & hæc ipsa diuina nota
sit omnibus, quid agunt in pace
humanæ societatis gubernato-
res?

Hi uero tria munera plena
dignitatis sustinent. Primum hu-
ius ipsius primæ et præcipuæ le-
gis, uidelicet Decalogi, uocem
eos esse necesse est. Et si enim na-
tura lucet in mentibus, tamen il-
la naturæ lux doctrina & uoce
Magistratum excitanda est.

Deinde cum homines non
tan-

tantum doctrina regantur, Sed
 poenarum metu coercēdi sint.
 imposuit Deus generi humano
 Magistratus, ut huius suæ Les
 gis uiolatores puniant. Etsi
 enim & Deus ipse uindex est
 contemptæ huius normę, tamen
 adiunxit sibi Magistratus per
 quos exequi poenas plerumq̃
 uoluit. Punit Deus Antoniꝝ li
 bidines & ambitionem, sed pu
 nit per Augustum. Nec obscu
 rum est, Legem sine poenis ina
 nem sonitum uideri. Quare &
 dictum illud Æschinis adeo pro
 batum est, ut Demosthenes in su
 am quandam orationem tran
 stulerit.

οὐδ' ἐστὶν ὄφελος πόλεως ἥτις μὴ νεῦρα
 ἐπὶ τοὺς ἀδικούντας ἔχει.

A iij Nihil

Nihil ualere ciuitatem, que ner-
uos non habet aduersus facino-
rosos. Quare ut fontes ordine
in iudicia uocari possent, crimi-
num nomina distributa sunt, &
accommodatæ accusationum at
que actionum formæ.

Nerui sunt igitur & Legum
& totius humanæ societatis, ip-
sæ Accusationes & Actiones,
Quod cum ita sit, non solum
hoc intelligi potest, magnam
esse uim & dignitatem Actio-
num, sed etiam perspicitur pro-
pter Actiones maxime imposi-
tos esse generi humano Magi-
stratus, qui cum uocantur Les-
gum custodes, non eo tantum sic
adpellantur, quod doctrinam
septam

septam bibliothecis custodiant.
Sed quod postea seueritate poe-
narum ciuium animos ad uirtu-
tis officia cogant.

Ac de ipsis actionibus pos-
tea plura dicam. Prius enim &
tertium munus Magistratum
addendum est. Etsi necesse est
Legum omnium in omni guber-
natione primas esse, eas quæ in
decalogo traduntur, dextre in-
tellectas, tamen Magistratibus
dedit mandata Deus, ut ipsi Le-
ges aliquas addant, sed congru-
entes cum decalogo, quæ ali-
quas circumstantias aut species
explicent. Lex diuina sancit in
genere distinctionem dominio-
rum, cum ait, Non furaberis,
A iij Hic

Hic Legislator modos recitat,
quibus res fit uniuscuiusque pro-
pria, ostendit contractuum for-
mas, & quando existimandum
sit perfectum esse contractum,
quando imperfectum, In quibus
explicationibus ualet Magistra-
tuum sententia et propter ratio-
nem probabilem, decalogo con-
gruentem, & propter autorita-
tem quam Deus Magistratui
attribuit, quem iussit addere in
hac ciuili uita, tum explicatio-
nes tum adminicula diuinarum
Legum.

Sunt autem & harum expli-
cationum, quas Magistratus ad-
dit, praesidia Actiones. Frustra
enim Legislator aequalem he-
redita-

reditatis distributionem uerbis
præscriberet, si postea non de-
fenderet iudiciorum autoritate
eam æqualitatem aduersus he-
redes rapaces aut fraudulentos,
qui uel ui, uel fraude ceteros he-
redes excutere conarentur.

Cum igitur Actionum con-
stituendarum & discernenda-
rum necessitas in conspectu sit,
non solum amanda est doctri-
na, quæ de eis à sapientissimis ho-
minibus tradita est, sed etiam
Philosophia in eis querenda.
Cum enim Actiones præcipue
sint uitæ rectrices, necesse est eas
ex decalogo & luce mentis hu-
mana congruente cum decalogo
natas esse. Hos fontes &

A V ut

ut ita dicam demonstrationes
considerare certe Philosophia
est non insuavis bonis ingenijs.

Cum autem hos fontes aspe-
xerimus, tum uero iuuat conferre
re politias, & uidere ubi diutius
discipline seueritas manserit. At
tica ciuitas initio seuerè puniuit
impiorum furores, qui prouis-
dentiam negabant, Libidines
etiam iustis supplicijs cohercuit,
Postea laxata disciplina, quanta
fuit petulantia doctorum & in-
doctorum in deridenda prouis-
dentia, quanta in moribus plu-
rimorum turpitudine?

Cum autem ueteres politias,
Leges, legum ac discipline la-
befactiones, excidia urbium &
ruinas

ruinas imperiorum considera-
mus, manifesta testimonia præ-
sentia Dei in hac uitæ guberna-
tione cernimus. Non casu aut
tantum propter corporum ne-
cessitatem, confluit hominum
multitudo, nec casu societas ciui-
lis durat. Sed Deus et coetus ho-
minum consociauit, & custos est
iustæ societatis. Et ciuitates ac
Imperia, cum disciplinæ tuendæ
cura extincta est horribilibus ex-
emplis euertit & dissipat, quod
cum uerissimum ac certissimum
sit, assuefaciamus animos ad le-
gum disciplinæq; reuerentiam,
& frenos cupiditatibus nostris
inijciamus, & moderatione ani-
morum primum Deo placere,
deinde & communem salutem,
quana

quantum suo loco quisque potest,
iuuare studeamus. Hanc ipsam
Philosophiam in his actionibus
& collatione duarum pulcher-
rimarum ciuitatum Atticæ &
Romanæ, etiam proponi ani-
maduertēt studiosi, qui consilia
ueterum intuebuntur, qui Actio-
nes ita distribuuerunt. Existimo
autem uetustam illam Atticæ ci-
uitatis doctrinam à Iaphet & ei-
us filijs acceptam, & inter bene-
moratos posteros conseruatam
& propagatam esse. Nec uero, si
indocti, aut feri ac barbari homi-
nes, aut hæc monumenta, aut
ipsa uincula humanæ societatis
& disciplinæ contemnunt, ideo
à nobis quoque negligenda sunt.
Cumque uarij sint hominum fu-
rores

rores in conturbando politico
ordine, nunc de ijs tantum di-
cam, qui superstitione quadam
asseuerant, contra Euangelium
facere eos qui aut res suas, aut
defensionem in iudicijs petunt.
Hunc errorem uitæ communi
perniciosum esse nemo non ui-
det. Sed hoc multo atrocius est,
quod etiam aduersus Deum
contumeliosus est. Nam Euan-
gelium quod æternam iusticiam
adfert, uult nos interea in hac ui-
ta in politica societate uiuere,
ostendere testimonia nostræ in-
uocationis, & exercere officia
multarum uirtutum, ac non so-
lum non abolet nec improbat
ciuilis uitæ gradus, sed multo
magis ornat quam ulla humana
sapi-

sapientia ornare poterat. Adfir-
mat enim Dei beneficium esse
politicum ordinem. Et quan-
quam existunt multæ horrendæ
confusiones imperiorum, quæ
à Diabolo & ab humana im-
becillitate oriuntur, tamen ne
prorsus dissipetur humana so-
cietas, solus Deus efficit, quia ali-
qua seruat & seruabit Ecclesiæ
suæ hospitia, quæ legibus et iure
consociata defendit, ac præcipit
ut hos nidos amemus, & legibus
ac iudicijs reuerenter tanquam
diuinæ uoci pareamus, nec or-
dinem uitæ nostris cupiditati-
bus aut nostra πολυπραγμοσύνη
conturbemus. Sed de hac tota
questione sæpe alias à nobis di-
ctum est, & explicatio ex ueris
& fir-

& firmis fundamentis extracta
est, quam quidem bonis & pro-
desse & profuturam esse non du-
bito. Cum autem hæc necessa-
ria doctrina antea monacho-
rum sordibus obruta, prorsus in
tenebris iacuerit, nunc quæ gra-
tia nostris Ecclesijs in quibus
hæc recte patefacta sunt, red-
datur uidemus. Sed usitatum
est in hac hominum prauitate
quod dicit Pindarus. *ὡαλαια γὰρ
ἔσθ' αἰ χάρις, ἀμνάμονες δ' ἔβροτοί.*
Erit tamen Deo curæ, ne ueritas
ab ipso monstrata deleatur,
neue piorum labores inanes sint.
Nunc autem hæc recitauī, ut
qui discunt forensem doctri-
nam, hæc cogitantes non solum
magis studio suo delectentur,
Sed

Sed etiam referant suos labores
ad hunc finem, ut cum agnos-
cent politica officia Deo place-
re, in hac sua militia ei seruiant.
Tibi uero Ioachime carissime
inscripti hanc breuem & inchoa-
tam tantum lucubrationem^c ut
meum erga te studium cum tibi
tum alijs declararem. Vt autem
nobis gratum est, uidere alijs
quos, qui recta doctrina à nobis
accepta, uel bona cum spe in stu-
dijs uersantur, uel reip. foeliciter
seruiunt, ita uobis honorificum
est, prædicari uos ab ijs erudi-
tos esse, quorum & doctrina est
incorrupta, & uoluntas erga
remp. honesta. Oro autem De-
um æternum Patrem Domini
nostri Iesu Christi, ut uniuers-
sum

sum uitæ tuæ & studiorum tuo-
rum curriculum gubernet, ut ti-
bi & reip. salutare sit, quod opto
cū tua causa, tū uero etiam pro-
pter patriam, ciuitatem Ham-
burgam, quæ non opulentiam
ac uoluptates ducit esse summa
decora ciuitatū, sed ueram Dei
inuocationem et disciplinæ fan-
ctitatem, quare ad alia ciuilia or-
namenta adiungit hanc curam,
ut recte gubernetur Ecclesia
Dei, & iuuentus literas & do-
ctrinam uitæ salutarem discat.
Talibus ciuitatibus honos debe-
tur & hoc officium præcipue,
uidelicet, ut petamus à Deo, ut
eas seruet, & perpetua suæ do-
ctrinæ & ueræ uirtutis domici-
lia faciat, Sicut in Psalmo dici-
tur,

B tur,

tur. Rogate quæ ad pacem sunt
Ierusalem, &c. Quare & ipse toto
to pectore Deum oro ut Eccle-
siam suam in patria tua & in his
regionibus & earum hospitia
seruet, regat, ac aduersus extera-
rum ac barbararum nationum
crudelitatem et tyrannidem de-
fendat. Bene uale. Cas

len: Septem.

1546.

COLLA
TIO ACTIONVM
ROMANARVM ET
ATTICARVM.

VILIS EST
actionum ueterum
in laudatis ciuitati-
bus consideratio. Nā
illæ ciuitates, quæ
non tantum pacis,
sed etiam discipline
causa leges tulerunt,
& actiones & pœnas instituerunt, in ipsis
actionibus doctrinam uirtutum bono consilio
& ordine complexæ sunt. Sic igitur legantur
Atticæ & Romanæ actiones, tanquam
doctrina de uirtute sumpta ex lege natura,
seu à primorum patrum doctrina: multumq;
ualebant hæ leges ad regendos mores, quia
pœnæ erant additæ, quarum metus cohercet
mediocria ingenia & ad uirtutem flectit.
Hæc de actionibus præmonere uolui, ut sci-
ant studiosi eas non tantum esse formulas li-

B 2 tiganæ

tigantium, sed uirtutis doctrinam à Deo tra-
ditam, & Philosophiam.

Sequemur autem in earum recitatio-
ne Decalogum.

PRIMA TA= BULA DECA= LOGI.

PRIMA ACCU= SATIO.

Romani non habuerunt nomen actionis
aut accusationis, qua sermones impij
accusarentur. Sed Attici habuerunt & no-
minant hanc accusationem ἐγκλημα ἄσεβ-
είας, Sic accusati et condemnati sunt Anaxa-
goras & Diagoras Melius, quod opiniones
Athenis receptas de Dijs reprehendebant, &
quidem interfectori Diagoræ ciuitas merce-
dens

dem de publico promisit talentum, duo uero
talenta ei, qui uiuum attraxisset. Nunc con-
uenit ad hanc accusationem in Ecclesia accu-
satio haereseos.

SECUNDA AC- CUSATIO.

QVIA à primo præcepto exorsi sumus,
ac de crimine impietatis diximus,
proxime adiungam crimen sacrilegij, Id At-
tici uocarunt $\delta\iota\kappa\eta\iota\ \iota\epsilon\rho\sigma\upsilon\lambda\epsilon\iota\alpha\varsigma$, Hoc iudi-
cium nomen habebat in utraq; ciuitate. Ac-
cusabantur autem uel qui res consecratas ex
Templis rapuerant, uel qui loca consecrata
uastauerant, aut mutauerant in prophana,
uel qui ex Templis rapuerant supplices. Ex-
empla in historijs passim obuia sunt. Sæpe
magna bella propter hos casus orta sunt. La-
cedæmonij supplices Messenios rapuerunt
ex Templo, ideo postea secutus dicitur ter-
remotus & bellum inter Spartanos & man-
cipia. Item propter lucum uiolatum Pericles

C 3 mouit

mouit bellum exitiosum toti Græciæ. Item
propter Delphicum Templum spoliatum
Phocenses dissipati sunt, & Duces qui fue-
rant hortatores sacrilegij uarijs modis perie-
runt. Philomelus de rupe precipitem se de-
iecit in fuga. Onomarchus successor eius à
suis militibus confossus est. Phaillus cum
somniaffet se similem esse statuæ Hippocra-
tis in Delphis breui post Phthisi interijt. Nā
in Delphis statua fuit Hippocratis similis cor-
pori tabefacto, in quo consumpta carne li-
neamenta ossium tenui cute uestita
comparent. Hæc sunt apud
Pausaniam in Phocæ-
cis.

SECUNDA
TABVLA DE
CALOGI.

QUARTVM PRÆCEPTVM.
Honora

Honora Patrem & Ma-
trem &c.

TERTIA ACCV,
SATIO.

ECVNDÆ TABV
le præcipuum scelus est
crimen lese maiestatis,
cum uidelicet, aut per-
sona Magistratus aut
ipsa functio contumelia
adficitur. Cum seditio
mouetur ad euertendam imperij formam,
aut cum proditiones fiunt, aut transitiones
ad hostes, aut alia scelera horum similia qui-
bus labefactatur forma imperij, ut Romæ
Manlius propter crimen lese maiestatis
damnatus est, Et Veturius senator damnatus
est propter crimen lese maiestatis, quia tri-
buno plebis transeunti de foro non cessisset
de uia, ut narrat Plutarchus in uita Grac-
chorum.

Etsi autem Attici quibusdam speciebus

B 4 pecus=

peculiares adpellationes attribuerunt, tamen commune nomen habent, uidelicet εἰσαγγελία, quo complectuntur omnia delicta, quae inter crimina laesae maiestatis recensentur. Et peculiare est in εἰσαγγελία. In cæteris accusator non conuincens reum, fit infamis tanquam calumniator. At in hac non fit infamis, quia existimatur hæc accusatio munimentum esse publicæ tranquillitatis.

Q. V A R T A.

A P V D Latinos proditio ad crimen laesae maiestatis pertinet, Græci peculiarem accusationem fecerunt ac nominant, δίκη προδοσίας.

Q V I N T A.

A P V D Latinos ad crimen laesae maiestatis pertinet, pecunia ab hostibus conductum esse. Græci peculiarem accusationem fecerunt & nominant δίκη δωροδοκίας.
Hoc

Hoc iudicio accusatus est Athenis Timago-
ras, qui cum Pelopida ad Regem Persarum
legatus missus dona accepit, nec cum collega
in eodem hospitio fuit. Propter has causas
domi à ciuibus re iudicata interfectus est, ut
scribunt Xenophon & Plutarchus in uita
Pelopidæ, & recenset plura exempla Demo-
sthenes in oratione de perfidia Aeschinis in
legatione.

SEXTA.

APUD Latinos deserens exercitum
item fugiens ex acie accusatur iudicio
læsæ maiestatis. Apud Græcos peculiare ad-
pellationes sunt, γραφή λειποταξίς & λει-
ποσταξίς. & sunt similia nomina à nauibus
facta.

QVINTVM PRÆ- CEPTVM.

Non occides.

B 5

SEPTI-

SEPTIMA ACCV. SATIO.

IUDICIA de cæde quæ nunc comprehenduntur
Itur Lege Cornelia diuersa erant Athenis,
& curiæ iudicum diuersæ.

1
2
3
De cæde ex insidijs facta, & de incendijs iudicabant Arcopagitæ hoc ordine. Primum oportuit dari iuramentum calumniæ. Postea rem narrari sine proœmijs & sine affectibus. Deinde produci testes, nec licebat iudicibus colloqui, sed calculis latæ sunt sententiæ iuxta Leges. Condemnatus autem reus adficiēbatur capitali supplicio. Narrantur autem duo insignia iudicia Deorum in Arcopago facta, in quorum altero Orestes absolutus est, quanquam matrem consulto interfecerat. In altero Mars absolutus est qui stupratorem filie interfecerat, Filium Neptuni Halirrothoum, Quæ exempla recitat antiquitas, ut ostendat ἐπιεικεία ex probabili causa sumendas esse.

De cæde non facta ex insidijs, sed defensionis causa iudicabatur in alio loco scilicet Delphinio, & ab alijs iudicibus, ac ostensa necessitate defensionis reus absoluebatur ita,
ut

ut maneret ciuis & omnia ornamenta ciuis
retineret. Ibi Theseus causam dixit & absa-
lutus est, cum interfecisset Pallantidas, qui
fuerant eum inuasuri & ei regnum ereptu-
ri.

De cede non facta defensionis causa,
sed fortuita iudicabatur etiam in alio loco, in
Palladio, & poena erat fortuitae cedis, exili-
um, sicut ex multis ueteribus exemplis con-
stat. Talamon, quia in ludo Phocum fratrem
occiderat. Patroclus quia in ludo occiderat
Clisonymum exulant, & Adrastus apud He-
rodotum, Ac consideratione dignum est, quod
necessitati maior uenia data est, quam fortui-
to casui in quo aliqua negligentia accedit.

OCTAVA.

APUD Latinos iniuriarum actio una &
atroces & leues iniurias continet &
complectitur conuitia, uerberationes, & si-
gna contumeliosa, & discernitur ab accusa-
tione de ui priuata. At apud Atticos diuersae
sunt actiones. ὑπαφὴ ὑβρεως dicitur accusa-
tio de ui priuata, uel de iniuria atroci et poe-
na erat

na erat uniuersaliter infamia, interdum erat
etiam capitalis pœna, ut expresse ait Lysias,
Hi qui accusantur iudicio uerberationis pe-
cunia mulctantur. Eos uero, qui condemnati
sunt ὑβρεως etiam capitali pœna affici licet,
ut in ui priuata. Vicina est συκοφαντία.
Cum accusabatur is, qui antea falso accusa-
uerat, aut falsum crimen de aliquo sparserat,
aut falsum commiserat, quod Latini lege
Cornelia de falsis comprehendebant. Et pœ-
na erat infamia, Conuenit latina actio contra
calumniatorem ex Senatusconsulto Turpi-
liano et accusatio quæ ex lege Cornelia in-
stituitur.

Deinde alie tres sunt mitiores actiones,
quæ uocantur ciuiles, et ut Græci loquuntur
priuata, δίκη αικίας, cum fit uerberatio non
atrox, et non coacta turba, et pœna erat pe-
cuniaria. δίκη κακῆγορίας erat leuium con-
uiciorum, quæ etiam si uera essent, non affer-
rent infamiam, et erat pœna arbitraria si-
ne infamia. Latina Lex est durior, quæ ait
condemnatum in actione iniuriarum infamem esse.
Tertia species non pertinet huc,
sed ad præceptum, Non furaberis δίκη ἐλά-
βης

Ubi ubi tantum petitur, ut damnum sarcia-
tur. Hæc actio conuenit tota ad legem Aquili-
liam.

Hic autem queri potest, An qui uera cri-
mina de alio dicit, puniendus sit? Respondet
Lex non esse puniendum. Verba Legis hæc
sunt. Eum qui nocentem infamauit, non esse
bonum & æquum ob eam rem condemnari.
Peccata enim nocentium nota esse & oportet
& expedit. Hoc in Ecclesia Concionato-
res sciant, quibus non solum cum crimina
manifesta sunt obiurgare reos licet, sed eti-
am cum fama probabilis, rei nondum prorsus
manifestæ aliquem accusat, taxare eum con-
cessum est, ita ut ad purgationem, id est, ad
famam refutandam eum adigant, aut certe
ad emendationem, & tales reprehensiones,
quæ fiunt ex officio non sunt iniustæ, ac præ-
sertim Ecclesiæ interest, non solum culpam
cauere, sed etiam malam famam, quæ prebet
occasionem condemnandæ Ecclesiæ et doctri-
næ Ecclesiasticæ, Et recte dictum est: Bona
conscientia mihi mea causa opus est, sed bona
fama opus est propter proximum.

SEXTVM

SEXTVM PRÆ-
CEPTVM.

Non mœchaberis.

NONA ACCV-
SATIO.

ACCVSATIO adulterij apud Romanos
Lege Iulia describitur, Græce uoca-
batur δίκην μοιχείας, & pœna ueteribus le-
gibus Atheniensium cuiuscunq; adulteri fuit
capitale supplicium, ut scribit Pausanias. Postea
Lege Solonis, qui per uim corrumpēbat
alterius uxorem non afficiebatur capitali
supplicio, sed notabatur infamia & punieba-
tur laceratis natibus. Ille uero qui persua-
dendo sine ui corruperat alterius uxorem ca-
pitali supplicio adficiebatur, ut clare recitat
Lysias, & rationem addit, quia persuasor &
mentem & corpus corrumpit.

DECIMA.

LENO.

LENOCINII accusatio apud Græcos
uocabatur, δίκη προαγωγία, Cum pa-
ter filium aut filiam, aut alius quispiam ado-
lescentem aut puellam prostituit, & pœna
erat capitale supplicium, ut ipsam Legem re-
citât Aeschines contra Timarchum, Romana
Lex de Lenocinio minus habet seueritatis.

VNDECIMA.

Δίκη δοκιμασία, Latini unum nomen
non habent, sed erat & honesta & insignis
censura morum apud Atticos. Nam hæc ac-
cusatio instituebatur aduersus eos, qui pollu-
ebant se nefarijs libidinibus, cum natura pu-
gnantibus. Item contra desertorem. Item con-
tra eos, qui parentes male tractabant. Ac pœ-
na stupratoris erat capitale supplicium, sed
alterius personæ pœna erat infamia, ne Ma-
gistratus gereret, ne Sacerdotio fungeretur,
neue admitteretur ad dicendum publice, aut
ad ullos honestos congressus.

Exempla huius accusationis extant, Or-
atio Aeschinis contra Timarchum, & Ora-
tio Demosthenis contra Androcionem, Ac
scribunt

scribunt aliqui Timarchum ante iudicij diem
sibi mortem consciuisse.

DVODECIMA.

ACTIO diuortij Græce δίκη ἀποπομα
πης, Apud illam seueriorem antiquita-
tem haud dubie fuit actio, qua cause diuortij
apud iudicem exponebantur, & petebatur,
ut persona læsa pronunciaretur libera. Hunc
fuisse morem ex Alcibiadis historia apparet,
quam recitant Lysias & Plutarchus.

Cum enim uxor Alcibiadis offensa uagis
libidinibus mariti discessisset ad fratrem fa-
ctura diuortium, petiuit Alcibiades, ut libella-
lum repudij apud Magistratum exhiberet,
non per amicos, sed per seipsam. Cumq; mu-
lier in iudicium uenisset, Alcibiades cum ali-
quot amicis ueniens, ui eam reduxit in suam
domum.

Postea igitur apud eum, donec ipsa ui-
xit, mansit. Ita initio arbitror non esse facta
diuortia sine cognitione, ut postea Romani
fecerunt, & nunc faciunt Turci. Nec opinor
ex qua

ex qualibet causa concessa esse diuortia, In-
deos quoq; existimo abusos esse Lege Moisi,
cum ex qualibet causa fecerunt diuortia.

Cæterum hoc in Græcis & Romanis le-
gibus congruit, cum fiebat diuortium prop-
ter delictum mulieris, dos manebat apud ui-
rum. Cum uero fiebat diuortium non prop-
ter delictum mulieris, ut sæpe accidit, dos
sequebatur mulierem, ut uerba Legis expres-
se recitat Demosthenes contra Nearam. Con-
gruebat seuerior illa antiquitas & hac in re
cum Lege Moisi. Sicut Moises uetuit dimis-
sam rursus duci à dimittente. Ita Græcæ &
Romanæ Leges uetuerunt dimissam rursus
duci, ut Catoni probri uice obiectum est,
quod Marciam Hortensio mortuo rursus du-
xit. Sed postea Leges Romanæ, cum disci-
plina fuit perturbatio concesserunt rursus
duci dimissas. Multum enim uicij fuit in legi-
bus Ethnicis, ut nunc quoq; in Turcicis, quæ
de coniugio receptæ fuerunt, & calamitates
publicas omnibus temporibus uagæ libidines
multipliciter cumularunt.

DECIMA TERTIA.

C ACTIO

ACTIO contra celibem, quæ uocabatur
δικη ἀγαμίου, nunc in Romano iure
celibatus pœnam nullam habet, nec actio da-
tur aduersus celibem, sed olim Romanis Le-
gibus quarum titulus erat de maritandis or-
dinibus, erat pœna, ne celibes ad Magistra-
tus admitterentur.

DECIMA QVARTA.

IN HOC præcepto recitabo & accusatio-
nem ἀργίας, id est, ocij, quæ instituebatur
contra ciues, qui non exercebant agricultu-
ram aut artem certam, & ueteribus Legibus
à Dracone latis pœna erat infamia, si quis
semel ac primum damnatus erat de ocio. Po-
stea Solon ita mitigauit, ut infamis esset ter-
tio damnatus, Volebat enim prioribus iudi-
cijs commonefactum instituire postea certas
operas, quod si non faciebat, apparebant dein-
de contumacia, petulantia, & maliciose con-
firmata ignauia, & contemptus Legum, quæ
sunt digna grauiore pœna.

Huic accusationi latina nulla respondet,
Cum quidem ad disciplinam utilissimum sit,
prohi-

prohibere ignatum ocium, quia uerum est di-
ctum illud Catonis, Nihil agendo discunt ho-
mines mala agere, Et inopia multoshorta-
tur, ut confugiant ad malas artes.

SEPTIMUM PRÆ- CEPTUM.

Non furtum facies.

DECIMA QUINTA ACCUSATIO.

ALIA furta publica sunt, aduersus quæ
accusatio ex Lege Iulia instituitur, quæ
uocatur accusatio peculatus, Græce φάσις
dicebatur, id est, indicatio, seu delatio, quæ
multa complectitur, accusationem eorum qui
ærarium defraudant, aut iniuste occupant
fundos, aut redditus publicos, aut monetam
adulterant, quod apud Romanos ad crimen
falsi pertinet

DECIMA SEXTA. C 2 LATINI

LATINI duas habent uicinas actiones, actionem mandati, & actionem negotiorum gestorum, quarum altera aduersus eum datur, qui mandata negocia non recte administravit. Altera aduersus illum, qui sponte suscepta.

Has complectuntur Attici una appellatione, & uocant, ἐν δύναις. Verum hac actione Graeci usi sunt, non tantum in ciuilibus causis in petenda ratione de tractata pecunia, aut fundi administratione, sed etiam in publicis criminibus, ut cum Magistratus perfuncti officio uocabantur in iudicium, cum aliquando contra leges fecissent, aut cum legationum perfidia accusabatur, ut Demosthenes accusat Aeschinem, quod multa perfidiose in legatione fecerit.

Est autem erudita actio muniens duas uirtutes maxime necessarias in omni administratione, scilicet, fidem in negocijs susceptis, & diligentiam de quibus ambabus dicit Paulus. De cætero hoc requiritur, ut fidelis quis sit.

DECIMA SEPTIMA. ACTIO

ACTIO tutela Græce dicitur δίκη ἐπι-
βοπῆς, quæ contra tutores datur, qui
pupillorum negocia male administrarunt, ut
Demosthenes suos tutores accusavit.

DECIMA OCTAVA.

ACTIO depositi δίκη παρακἀταδικῆς
dabatur contra eos qui in seruando aut
reddendo deposito non præstiterāt fidem aut
diligentiam. Condemnatus autem dupliciter
puniebatur uidelicet, ut solueret depositum
& quanti intererat, & ut esset infamis.

DECIMA NONA.

ACTIO furti δίκη κλοπῆς, cum de re=
stituenda re, aut compensanda agebatur
ciuilitèr. Erant enim & apud Græcos tres
gradus. Fures, qui sine uolentia res abstule=
rant, hi condemnati duplo puniebantur. De=
inde erant grassatores, qui armati penetra=
bant in alienas domos, quos uocamus grassa=
tores, Græce, τοιχωρυχοι, id est, perfossores
parietum, uel λωποδῦται, id est, detrahentes

C 3 tes

tes uestes alijs. Item, qui latrocinium exercent, λησται.

Hi duo postremi gradus pœnis capitalibus puniebantur. Recens Lex horum temporum seuerior est, quæ omnes fures capitali supplicio adficit. Quod habet rationem in his barbaris nationibus, ubi pleriq; fures omnes habent animum Latronum similem,

ACTIONES EX

CONTRACTV.

VICESIMA.

ACTIONES ex contractu apud Latinos iuxta species diuersa nomina habent, et Greci quasdam species nominant, sed genus est δικη συμβολαις. Species recensentur actio ex debito mutui, quam uocant δίκην χρέος ἢ δίκην δανείας. Cum uidelicet petitur pecunia debita mutuatione, Sic inscriptæ sunt duæ orationes in Demosthene, quæ actiones ex mutuo natas continent. Sed actio χρέος dicitur etiam de debito ex emptione. Vsu
re alio

re autem proprie dicuntur, cum propter mutationem plus sorte petitur.

Veteres etiam cogebant solvere usuras, cum non esset persolutum debitum constituto die, etiamsi debebatur ex emptione, Ac licebat Legibus Atticis & Romanis centesimas usuras petere, & has debitor solvere cogebatur. Sed supra centesimas non licuit petere aut stipulari, & iudex absoluebat debitorem à quo plus petebatur quam centesima.

Cæterum nos scimus Lege diuina prohiberi omnes usuras, sed cum homines prophani non obtemperent Legi Dei, Magistratus in imperijs modum usurarum sanxerunt, ne prorsus exhauriantur tenuiores, sed ne hunc quidem modum seruat feneratorum rapacitas.

Sæpe igitur propter magnitudinem usurarum seditiones in imperijs ortæ sunt, aut secutæ magnæ mutationes, ut Athenis & Romæ accidit. Id uero quod interest petebatur $\delta\iota\kappa\eta\ \epsilon\grave{\xi}\ \lambda\eta\sigma\epsilon$. Nam interesse tunc proprie dicitur, cum aliquis contrahens efficaciter causam dedit damni.

ACTIO EX EMPTO.

C 4 VICE.

VICESIMA PRIMA.

CONGRUIT cum actione Romana, quæ uocatur actio ex empto, Attica, quæ uocatur δίκη βεβαιώσεως, id est, emptionis non labefactandæ, quæ dabatur emptori aduersus uenditorem, ut rem traderet, item ut præstaret euictionem, hoc est, si esset opus, ostenderet se esse Dominum rei uenditæ, aut redderet precium, si uendidisset rem alienam ignorantibus. Complectitur et uicinas actiones quæ dantur emptori.

ACTIO EX INTER DICTO VNDE VI.

VICESIMA SE CVNDA.

ACTIO uocatur δίκη ἐξουχίας à uerbo ἐξείλω, id est, expello. Datur uel ad recuperandam, uel ad retinendam possessionem, uel ad fruendam, si quis frui prohibet uel impedit.

HAS

Has species Romani discernunt diuersis
appellationibus, uidelicet, interdicto unde ui,
Item uti possidetis. Sed Attici generali ap=
pellatione, quam dixi, uicinas complexi sunt.
Vt autem Deus uult suas cuiq; res munitas
esse, uelut muro, sua lege, Non furtum facies,
Ita Magistratui præcipit huius legis execu=
tionem, uult defendi ciues, ut suo quisq; frui,
retinere suum, & recuperare iniuste erepta
possit. Exempla cum in historijs tum in quo=
tidiana uita obuia sunt.

Memorabilis historia recitatur à Sene=
ca. Philippus Macedo militem aliquo miserat
cum certis mandatis, qui cum tempestatibus
ad littus repulsus & se uicia tempestatis
languefactus esset, exceptus est à uicino ru=
stico. Apud hunc cum per aliquot dies re=
creatus uires iterum collegisset, redit ad Re=
gem ac periculum narrat, rustici beneficia
non recitat, Sibi uero donari uillam eo loco
sitam testem periculi sui petit. Rex liberali=
ter donat. Cum autem miles uenisset occu=
paturus uillam, Rusticus ad Regem accedit,
narrat à se seruatum esse militem, et pro be=
neficio se expelli ex suo. Hic Rex donationem

C 5   retra=

retractat, & rusticum iubet retinere suum
prædiū, ac militi ingrato iubet inuri stigma=
ta in fronte HOSPES INGRATVS.

VICESIMA TERTIA.

EX locato, μισθώσεως, de qua etiam At=
tici obseruabant quod est in iure Roma=
no, ut res in domum locatam translata, quæ
sunt conductoris, sint oppigneratae locatori
ipso iure, etiamsi nullum accessit decretum
Magistratus, sicut dicitur in titulo. Ex qui=
bus causis pignus uel hypotheca tacite cōtra=
hitur, ubi dicitur, Inuecta & illata pignori
erunt obligata.

VICESIMA QUARTA.

HÆREDITATVM actiones multæ
fuerunt, ἀμφισβήτησις, qua quæreba=
tur, quis esset hæres? cum decessisset aliquis
sine liberis, & sine testamento. ἐπιδικασία,
cum proximi agniti petebant hæreditatem,
etiamsi factum erat Testamentum, cum quæ=
rebantur se iniuste præteritos esse.

OCTA=

OCTAVVM PRÆ

CEPTVM.

Non dicas falsum Testi-
monium.

VICESIMA QVIN-

TA ACCVSATIO.

IN Arcopago accusabatur, qui dixerat fal-
sum Testimonium, et uocabatur accusatio
ψευδομαρτυρίας. Erant & aliæ actiones eor-
um, qui dixerant se audiuisse ab inspectan-
tibus, ἐκμαρτυρίας. Dabatur etiam actio ἀε-
πομαρτυρίας, contra eos qui cum possent no-
lebant dicere Testimonium, sicut nunc de co-
gendis testibus iura constituta sunt, quia u-
triq; sunt iniusti, & qui falsum dicunt, et qui
ueritatem occultant cum eam sciant, sicut &
Christus non solum oppugnatorem, sed etiam
dissimulatorem ueritatis damnat. Qui non
colligit mecum dispergit.

VICESIMA SEXTA.

ACCVSATIO.

ACCVSATIO παρανόμων ignota est
Latinis, cum accusatur is qui Legem
aut Decretum proposuit contrarium priori-
bus receptis legibus. Ideo autem hæc forma
nomen apud Latinos non habet, quia priuata
legum mutatio Romæ accusabatur crimine
læsæ maiestatis, sicut nunc in Ecclesia crimi-
ne hereseos. Attici uero gradus Legum di-
stinxerunt, ac uiolantem neruos religionis
aut imperij, accusabant uel εἰσαγγελία, uel
accusatione ἀσεβείας, Sed uiolationem legum
inferiorum transferebant ad hanc uulgatis-
simam accusationem παρανόμων, qua con-
demnatus erat tantum infamis, non adficie-
batur capitali supplicio. Ut Ctesipho accusa-
tur ab Aeschine, quod decretum fecisset, ut
Demostheni ante relatas rationes decerne-
rentur honores.

Econtra accusatus iniuste, poterat accu-
satores uicissim accusare συκοφαντίας, ut
supra diximus, Ut in iure Romano ex Sena-
tusconsulto Turpiliano licet accusare Calum-
niatorem, qui condemnatus infamis est, Sed
uetus scueritas, calumniatorem, in causa ca-
pitali eodem supplicio puniendū censuit, quo
adfectus esset aduersarius, si conuictus esset.

EXEM-

E X E M P L V M

QVOD MONET NON TE=
mere mutandas esse Leges, quæ graui iudicio
maiorum receptæ, et postea longo usu
comprobatae sunt. Ex Demo
sthenis oratione contra
Timocratem.

NARRABO uobis Iudices legem Lō=
crensam, non enim deteriores eritis au-
dito hoc exemplo, præcipue quo ciuitas uti-
tur, quæ legibus recte constituta est. Illi enim
adeo custodiendas esse ueteres leges senti-
unt, & patria instituta tuenda, nec nouas Le-
ges pro cupiditatibus paucorum, aut ad elu-
denda iudicia ferendas esse, ut si quis nouam
Legem rogaturum se esse ostenderit, cogatur
eam proponere, collo in laqueum inserto.
Quod si Legem propositam populus appro-
bat, suasor discedit illesus. Sed si Lex repu-
diatur, suasor strangulatus laqueo interfici-
tur.

Huius periculi magnitudine deterrentur
ciues, ne nouas Leges ferant, quare & ueteri
bus maiore reuerentia et studio obtemperāt.

AG

Ac multis seculis unica tantum noua Lex
apud eos lata esse dicitur. Cum enim Legem
ciuitas haberet de Talione, ut si quis alteri
oculum effoderit, uicissim sibi oculum erui
patiatur, nec mulctetur pecunia, quisspiam
unicum oculum habenti minitatus est se ocu-
lum ei effossurum esse, Motus hac commina-
tione is, qui unicum habebat oculum ac repu-
tans quam misera in cœcitate uita futura es-
set, uenire in concionem ausus est ad suaden-
dam nouam Legem, ut si quis oculum effode-
rit alicui habenti unicum, Vicissim sibi utrum-
que oculum erui patiatur, ut æqualitatem ca-
lamitatis poena efficiat. Hanc aiunt Locri
unicam Legem inde usq; à ducentis
annis latam esse. Hæc Demo-
sthenes.

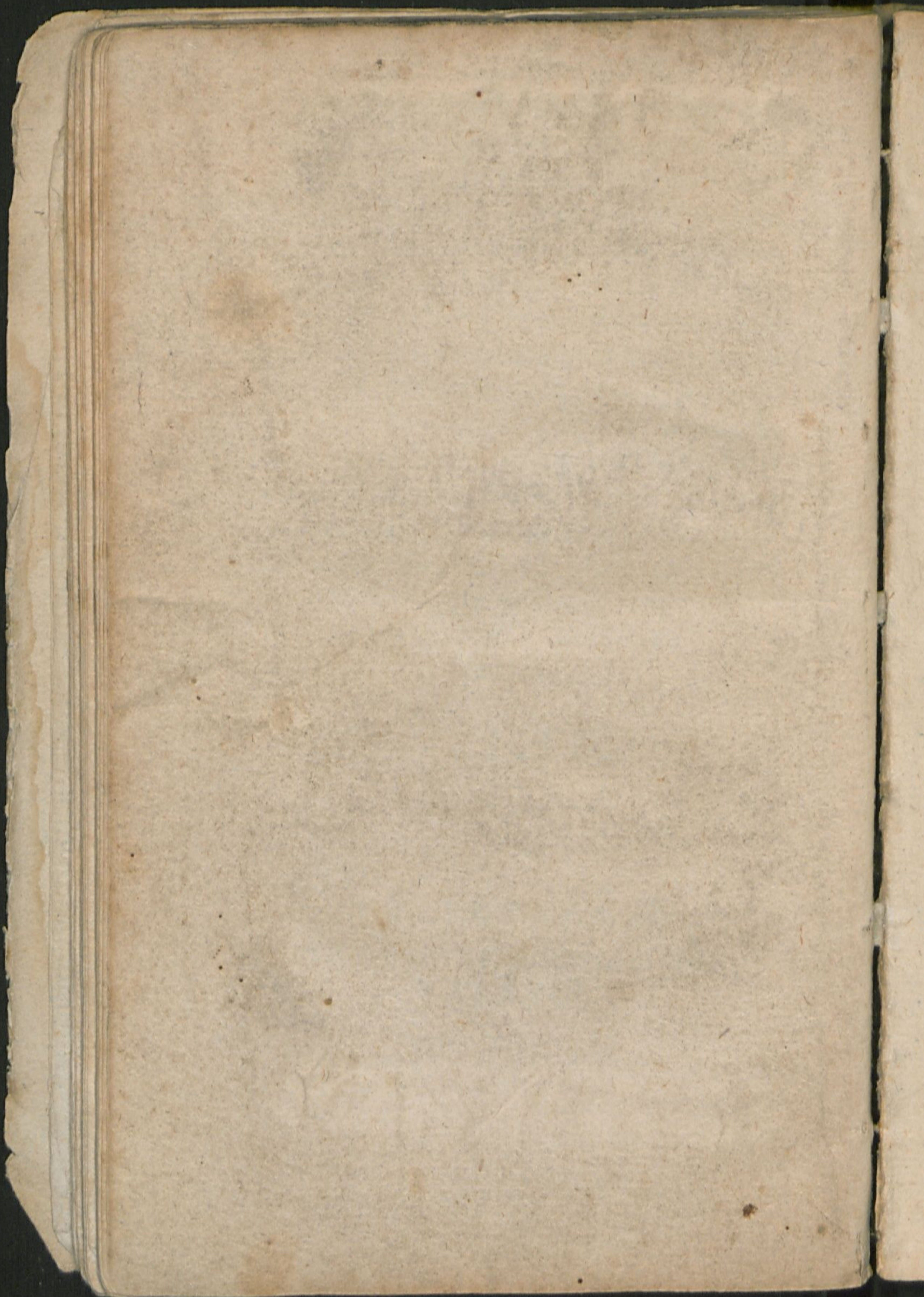
FINIS.

VVITTEBERGÆ.
EXCVDEBAT IOHANNES
CRATO.

ULB Halle
004 956 389

3

sb

VD 17

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

B.I.G.

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

Farbkarte #13

COLLATIO
ACTIONVM FO
RENSIVM ATTICARVM
ET ROMANARVM
PRÆCIPVA
RVM.

AVTORE
PHILIP. MELANTH.

DE COMEDENTI

DE FORTI.

EXIVIT CIBVS.

ET DULCEDO

VVITEBERGÆ

ANNO M. D. LIII.